

*Éjfél után ütött egyet, egy nappal értünk már többet,
az Úr várja térsünket, azér nyújtja életünket.
Hogy hagyjuk el bűneinket, jobbítsuk meg életünket.
Adjuk néki szíveinket, éjfél után ütött egyet.*

*Éjfél után óra kettő, dicsértessék a Teremtő,
Mint strázsál városőrző, ha Isten mihozzánk nem jó,
Erős bástya sem lesz mentő, ha az Úr nem lesz őriző,
Éjfél után óra kettő.*

*Már most az óra is három, hogy többet üssön, igen várom,
Ha alusztok is, azt sem bánom,
Én pedig a várost járom, hogy nem aluszom én károm,
Szemem majd én is bezárom, már most az óra is három.*

*Négy az óra, fölkelhettek, álomból fölserkenjete,
kokasszóra ébredjete, az Úristent dicsérjéte,
Szűz Máriát is kérjéte, őrző angyal és a szentek
segítők legyenek néktek, munkátokhoz úgy kezdjete,
áldott így léssen éltete, négy az óra, fölkelhettek.*

Befejezésül összefoglalva a mondottakat: a falujegyzős intézmény a parasztközösségek és a felvilágosult abszolutizmus érdekeinek találkozására eredményeként jött létre a feudális kor utolsó évtizedeiben. A jegyző, faluja sajátos hatáskörű tisztviselője volt, aki ellátta az írásbeliséget, a közigazgatási, adózási, gazdasági stb. ügyekben, de egyben a közösség érdekében is. A világi értelmiség népes alsó rétegét képezte.

Kapiller Imre

Lendvavidék néprajzi kutatása

Az I. világháborúig Hetés egyike volt a Dunántúl legarchaikusabb néprajzi csoportjainak. Kialakulásában Göcsej és az Őrség, valamint a szomszédos, horvátok és szlovének lakta falvak játszottak szerepet. Kiterjedését legnevesebb kutatói: Bellosics Bálint, Gönczi Ferenc és Szentmihályi Imre nem határozták meg egyértelműen.

Trianon következtében e kis magyar népcsoport túlnyomó része a Szerb–Horvát–Szlovén királysághoz, majd Jugoszláviához került, ahol keserves sors várt a magyarságra. Súlyosbította helyzetüket, hogy a volt Esterházy birtok felosztásakor a zömmel kis- és törpebirtokos magyar parasztok nem kaptak földet, hat magyarlakta falu melletti egykori urasági majorba pedig több mint kétszáz tengeremléki horvát és szlovén családot telepítettek. Ezért a túlnépesedett magyar falvakból egyre többen kivándoroltak vagy évtizedekre tengerentúli vendégmunkára szegődtek.

Csak az 1963., majd az 1974. évi új alkotmány hozott kedvezőbb változást az itteni magyarok számára. A vegyes nemzetiségű települések iskoláiban bevezették a kétnyelvű oktatást és a lakosság újra felvehette a kapcsolatot a Zalában maradt rokonokkal. Végre megjelenhettek magyar nyelvű sajtótermékek is.

Az 1975-ben létrejött Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Érdekközösség és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet támogatásával sorra alakultak a falusi művelődési csoportok, színdarabokat adtak elő, ének- és citerazenekarok, népi tánc csoportok szerveződtek, hímző szakkörök jöttek létre. Elkezdték feleleveníteni a régi népszokásokat is. Mindehhez azonban szükségük volt az anyaország szakembereinek segítségére, amit folyamatosan meg is kaptak. 1975 táján már a helyi sajtó is e csoportok sikeres működéséről számolhatott be.

A lendvai szőlőhegy a várból fényképezve

Régi radomosi boronaház (Berentás Tamás felvétele)

A lendvavidéki fiatalok előkeresték a szekrények mélyéről a nagy- és dédszülők hímzett vállkendőit, fejrevalóit, ingjeit, a színes gyapjúhímzésű klottkötényeket. Sajnos, akkorra már számos család eltemette ezeket az elhunyt öregekkel.

1975 után Király Ferenc szobrászművész, a lendvai várban működő Galéria és Múzeum vezetője gyűjteni kezdte az egyre erőteljesebb gazdasági és társadalmi átalakulás következtében pusztuló néprajzi értékeket (ácsolt- és tulipános ládákat, szőttéseket, viseleti darabokat, cserépedényeket), remélvén, hogy a szakemberek annak rendje s módja szerint nyilván tartásba veszik, tudományosan feldolgozzák majd azokat.

1986-ban, amikor a vármúzeum értékes magyar néprajzi gyűjteményét először megtekinthettem, hosszasan beszélgettem Király Ferencsel e témáról. Felajánlottam, hogy a Zala megyei múzeumi szervezet támogatásával elvégzem e munkát. Viszonzással csak azt kértem, hogy folytathassam a neves elődök kutatásait Hetés kiterjedéséről, annak még fellelhető ismerveiről, a népviseletről, népszokásokról.

Az elmúlt több mint tíz évben mintegy ezer tárggyal gyarapítottuk a vármúzeum néprajzi gyűjteményét, miközben néhány rég eltűntnek hitt különlegességre is rábukkantunk. A családok – amelyekben kutatásaim során megfordultam – szinte kivétel nélkül támogatták a múzeum törekvéseit, nagylelkűen ajándékozták oda becses értékeiket, remélvén, hogy egy állandó néprajzi kiállításon viszontláthatják őket. A lendvai Dancs család pl. lakatlánná vált kámaházi otthonának szinte teljes berendezését felajánlotta, így három tulipános ládát, a len- és kendertermelés, valamint a fonás-szövés teljes eszköztárát, sok cserépedényt stb. A radamosi Szabó Margit pedig elhunyt édesapja bogárnéműhelyének tetemes részét adományozta a múzeumnak, hogy csak néhány példát említsék. Ily módon 1997-re 1400 db fölé emelkedett a szakmailag feldolgozott gyűjtemény.

A gyűjtött anyag első bemutatására 1994-ben, Szombathelyen a *Pannon Ősz* rendezvény-sorozat keretében került sor a *Lendvavidék öröksége* című kiállításon.

1995-ben bekapcsolódtak a gyűjtőmunkába a szegedi egyetem néprajzszakos hallgatói is dr. Juhász Antal és dr. Bellon Tibor irányításával. Ők a Göncz László vezette Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet szervezésében azóta is évenként kutatják e vidék népi értékeit.

Közben megismertem a muraszombati múzeum gazdag hetési gyűjteményét is. Kérésemre a múzeum igazgatója engedélyezte a viseleti anyag és az abban található pompás hímzések feldolgozását. Ezt követően a lelkes zalai hímzőszakkör-vezetőkkel, valamint Takács Zsuzsánna és Konrád Lajos népi iparművészekkel többször is „megszálltuk a muraszombati várat”, ahol a hölgyek és Konrád Lajos szorgalmasan rajzolták a szebbnél-szebb vállkendők, női- és férfiingek stb. szabását, a hímzések motívumait. Berentes Tamás több mint száz színes felvételt készített a kiválasztott darabokról. A róluk készült tanulmány a közelmúltban jelent meg.

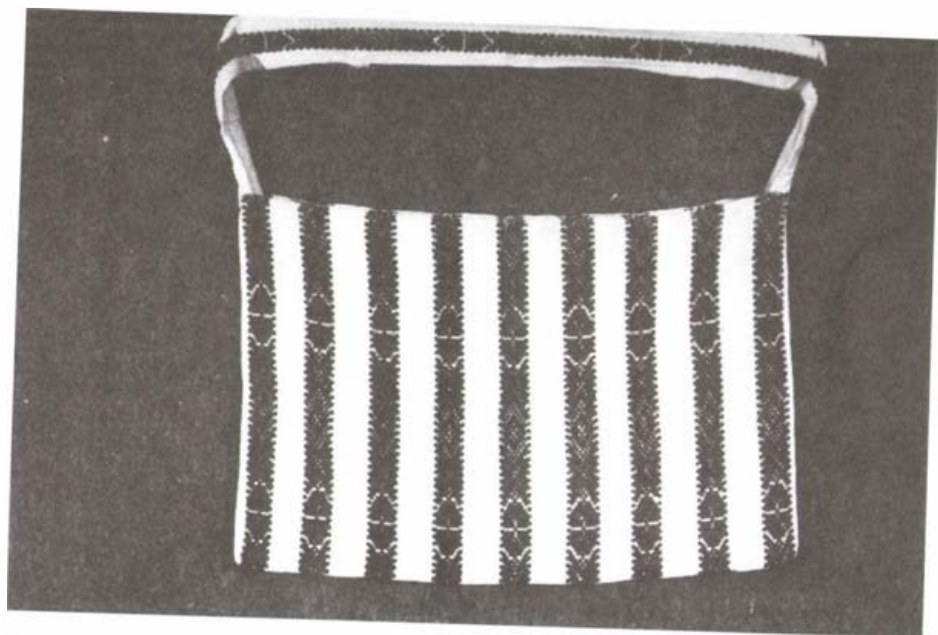
Lendva vidéknek az 1970-es évekre mintegy 7500 főre apadt magyarsága több kiváló honismereti kutatóval, történésszel, nyelvészrel, sőt már ifjú néprajzossal is büszkélkedhet. Bence Lajosnak, Göncz Lászlónak, Halász Albertnek, Pivar Ellának, néhai Szunyogh Sándornak, Varga Józsefnek, Varga Sándornak számos értékes kötete tanulmánya látott napvilágot. A honismereti szerzők közül ki kell emelnünk Szabó Mária lendvahegyi lakost a régi magyar lakodalmi szokásokat ismertető kötetéért.

Szólnom illik végül a honismeret szempontjából legfontosabb 1998. évi eseményekről. A Galéria és Múzeum új igazgatója, Gerics Ferenc felkérésére elkészítettem a tervezett állandó néprajzi kiállítás tématervét, melyet el is juttattam felettes szerveihez. Gerics Ferenc is szívén viseli a hetési gyűjtemény gyarapításának, sorsának ügyét. A legértékesebb festett bútorokat Budapestről meghívott szakemberekkel részben restauráltatta már.

A szegedi egyetemisták 1998. évi néprajzi kutatásaik során Radamoson, a legjelentősebb hetési településen, mintegy 500 tárgyat és régi iratot kaptak ajándékol a remélt állandó helytörténeti kiállítás részére. E célra ki is szemelték a megüresedett régi iskolát, melynek felújítási terve készül. A kiállítás megrendezésére dr. Nagy Zoltán kőmendi múzeumigazgatót kérték fel. 1997-ben az egykori Vas megyei Őrséghez tartozó „Kapornaki néprajzi és helytörténeti gyűjtemény” létrehozását ő irányította.

Lakodalomra készített hetési „famu”, a peteházi Vida Ilonka sütötte.

1900 táján házilag szőtt, kézzel összevarrott tarisznya

Jelentős eseménye volt még az elmúlt évnek a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet által Göntérházaán megrendezett Hetés-sziget a magyar nyelvhatár peremén című nemzetközi konferencia, melynek célja a több szempontból még mindig tisztázatlan Hetés probléma megoldása volt. Az ott elhangzott előadások a Lendván megjelenő Muratáj 1998. évi első számában olvashatók.

E kis magyar közösség szorgalma, életrevalósága és összetartása példaként állhat előttünk.

Kerecsényi Edit

Irodalom: *Bence Lajos:* Írott szóval a megmaradásért. (A szlovéniai magyarság 70 éve) Lendva-Lendava, 1994. Kiad. a HAZÁNK Könyvkiadó Kft. (Győr) 148 old. – *Göntér János:* Dobronak – Múlt és jelen a határ mentén. – Lendva, 1998. Kiad. a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 139 old. – *Göncz László:* Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig. Kiad. a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 1996. 120 old. – *Kerecsényi Edit:* Távol a hazától Lendva-vidéki magyar kivándorlók és vendégmunkások. Lendva, 1994. Kiadó: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. Lendva. 97 old. – *Kerecsényi Edit:* Radomos benépesedése, gazdasági és társadalmi viszonyai a XVIII–XIX. században. (Bibl., ill. térk. mell.) Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből, 19–90. old. Bp. 1994. Kiad. a Telemi László Alapítvány. (A Magyarságkutatás könyvtára XIV.) 19–90. old. – *Kerecsényi Edit:* Adatok az Alsólendva (Lendava) vidéki fazekasság XVIII–XIX. századi történetéhez. (Bibl., ill. német nyelvű összefoglaló) Zalai történeti tanulmányok. Zalaegerszeg, 1994. (Zalai Gyűjtemény 35.) 47–92. old. – *Kerecsényi Edit:* A kapcai „fakonty” – miként kontyolták a hetési asszonyokat? – In.: Vasi honismereti és helytörténeti közlemények 1997/2. Kiad. a Vas megyei Levéltár, Szombathely. 57–61. old. – *Kerecsényi Edit:* enska noa iz 19. stoletja iz madarskih vasi v okolici Lendave v etnoloki zbirki pokrojinskega muzeja Murska Sobota (Bibl., ill. angol nyelvű összefoglaló) In.: Zbornik sobokega muzeja 5. Murska Sobota, 1998. 37–63. old. – *Kerecsényi Edit:* A lendvavidéki magyarok viselete az 1850-es évektől az első világháborúig. In.: Savaria Értesítő / Vas megyei Múzeumok Értesítője 22/4. 1995–1998. / Elhangzott a Régiók a határon című konferencián 1996-ban. / Megjelenés alatt. / *Lendvai füzetek 15.* Zala György 1858–1937-ig. Lendva-Lendava, 1996. Kiad. a Lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet. 115 old. – *Lendvai füzetek 16. Miért? Zakaj?* Lendva 1998. Kiad. a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 1996. 95 old. – *Szabó Mária:* Régi magyar lakodalmas szokások és köszöntők a Lendva vidéki falvakból. Lendva, 1966. Kiad. a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 1996. 68 old. – *Varga Sándor–Pivár Ella:* Dobronak, Göntérháza, Kót helytörténete. Lendva, 1979. Kiad. a lendvai és muraszobati Magyar Nemzetiségi Érdekközösség. 160 old. – *Varga Sándor–Pozsonc Mária–Pivár Ella:* Hosszúfalú, Hódos és Lendvahegy múltja és jelene. Lendva, 1982. Kiad. a lendvai és muraszobati Magyar Nemzetiségi Érdekközösség. 180 old. – *Varga Sándor:* Csente történeti krónikája. Lendva, 1988. Kiad. a magyar nemzetiség lendvai Oktatási és Művelődési Érdekközösség. 56 old. – *Varga Sándor:* Lendva-hegyi bortermelés. Lendva-Lendava, 1993. Kiad. a HAZÁNK Könyvkiadó Kft. (Győr) 83 old. – *Varga Sándor:* A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége 1920–1970. Lendva. 1995. Kiad. a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 135 old. – *Varga Sándor:* A dobornaki plébánia történetéből. Lendva, 1997. Kiad. a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva. 149 old.

Az őskori kőeszközhöz fűződő népi babonákról

Rómer Flórisnak, az első kiváló magyar régésznek legtöbb munkája ma is közkézen forog. A múlt század második felében kelt leírásait művészettörténészeink és régészeink azóta sem tudják nélkülözni. Kevesbé ismertek azonban azok az erős szálak, amelyek e kiváló embert Zalához fűzték. A magyar régészet azóta is fehér foltjaként számontartott megye nagyjelentőségű régészeti és művészettörténeti értékeit ő fedezte fel először, és ő tette közzé. Sajnos munkái azóta nehezen hozzáférhető helyen jelentek meg. Még kevesebben tudják, hogy az 1870–1880-as években nagy vállalkozás indult Zalában. Elkezdődtek a megyetörténet megírásának munkálatai. A megyét jól ismerő kiváló szakembert nem volt nehéz megnyerni arra, hogy ő írja ehhez a régészeti részt. Sajnos ezek a munkák elhúzódtak, majd abbamaradtak, és Rómer Flóris kézírásos jegyzetei, amelyek 1875–1883 között íródtak, azóta elfeledve hevernek a Zala Megyei Levéltárban. A cikk szerzője most dolgozik azon, hogy ezeknek az elfelejtett emlékeknek ma is időszerű eredményei napvilágot lássanak. E munkálatok során a készülő megyetörténet első részében rábukkantam azokra a néprajzi szempontból jelentős feljegy-